

Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων

Ημερίδα, 28 Μαρτίου 2005

«Από τις Τηλεπικοινωνίες στις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες»

Ομιλία του Γεράσιμου Παπαδόπουλου

Υπεύθυνου του Τμήματος Οικονομίας της Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε.

Οι γενικότερες εξελίξεις στην τεχνολογία των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ιδιαίτερα η ανάπτυξη των ευρυζωνικών επικοινωνιών, αυξάνουν σημαντικά τις δυνατότητες για συνδυασμένη ικανοποίηση των λαϊκών αναγκών. Δημιουργούν προϋποθέσεις αύξησης της παραγωγικότητας και επομένως μείωσης του εργασίμου χρόνου, αναβάθμισης των υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης, εύκολης πρόσβασης του εργαζόμενου στις δημόσιες υπηρεσίες.

Η αναγκαιότητα ανάπτυξης των ηλεκτρονικών επικοινωνιών είναι επομένως αυτονόητη. Εξίσου προφανείς είναι και ορισμένες ανάγκες που μπορούν να αποτελέσουν στόχους ανάπτυξης των ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε επιμέρους τομείς. Για παράδειγμα, στον τομέα της υγείας η αξιοποίηση της τηλεϊατρικής για άτομα με ειδικές ανάγκες και απομακρυσμένες νησιωτικές περιοχές, η διασύνδεση των νοσοκομείων, των ερευνητικών ινστιτούτων, των πανεπιστημίων κλπ. *Αντίστοιχα, στον τομέα της εκπαίδευσης μπορεί κανείς να εστιάσει στη σχολική εκμάθηση της χρήσης Η/Υ και Internet, στην παραγωγή εκπαιδευτικού περιεχομένου στα ελληνικά, στην αναβάθμιση της υποδομής των σχολείων και των ΑΕΙ-ΤΕΙ, στη διασφάλιση δημόσιας δωρεάν πρόσβασης σε επιστημονικά επιμελητήρια και δημόσιες βιβλιοθήκες.*

Θα μπορούσε κανείς να συνεχίσει αναδεικνύοντας σε κάθε επιμέρους τομέα ανάλογες ανάγκες και στόχους. Όμως, το στρατηγικό ερώτημα σχετικά με το μέλλον των ηλεκτρονικών επικοινωνιών είναι αν το καθολικό και βασικό δικαίωμα στην επικοινωνία πρέπει να αποτελεί εμπόρευμα ή αντίθετα πρέπει να κατοχυρωθεί σαν κοινωνικό αγαθό.

Με άλλα λόγια, το ζήτημα είναι από ποιον και προς όφελος ποιου θα αναπτυχθούν οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Σήμερα στη χώρα μας και στην ΕΕ η απάντηση δίνεται με γνώμονα τα συμφέροντα του μεγάλου κεφαλαίου. Στο πλαίσιο των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής, η αύξηση των δυνατοτήτων που γεννά η νέα τεχνολογία στη σφαίρα της παραγωγής και του εμπορίου (*αύξηση παραγωγικότητας, διασύνδεση, διαχείριση και οργάνωση μονάδων παραγωγής, επαφή με πελάτες και προμηθευτές κλπ*), αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού των μονοπωλιακών ομίλων και των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων.

Η ΕΕ βλέποντας να χάνει έδαφος στον ανταγωνισμό με τις ΗΠΑ, έχει χαράξει τους δικούς της στρατηγικούς στόχους, τους οποίους επιχειρεί να εμφανίσει σαν καθολικούς και υπερταξικούς.

Η κοινοτική στρατηγική που συμπυκνώνεται στις κατευθύνσεις της Λισσαβόνας, στην οδηγία πλαίσιο 2002/21/ΕΚ και στο πλαίσιο «i-2010» για την Κοινωνία της Πληροφορίας, προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα υπερσυσσώρευσης και αναπαραγωγής του κεφαλαίου στην ευρωενωσιακή αγορά και στοχεύει:

- i. να αυξήσει τις επενδύσεις στην καινοτομία και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην παραγωγή, δηλ. να ενισχύσει την **ανταγωνιστικότητα** των ευρωπαϊκών μονοπωλίων,
- ii. να επιβάλλει μια ενιαία αγορά στο συγκεκριμένο τομέα, χωρίς φραγμούς στην **κίνηση του μεγάλου κεφαλαίου** και με γρήγορη διάχυση της σχετικής τεχνογνωσίας και της αντίστοιχης κατάρτισης των εργαζομένων,
- iii. να τονώσει τη **λαϊκή κατανάλωση** σχετικών υπηρεσιών με μοχλό την κρατική αγορά και στο όνομα της αναβάθμισης της ποιότητας ζωής του πολίτη,
- iv. να συμπιέσει την τιμή της εργατικής δύναμης μέσα απ' την αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων, την πλατιά εφαρμογή της μερικής, προσωρινής ελαστικής απασχόλησης και την αφαίρεση ασφαλιστικών- συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των εργαζομένων,
- v. να αξιοποιήσει τη νέα τεχνολογία για την **καταστολή** του λαϊκού κινήματος.

Στην ουσία, η στρατηγική της ΕΕ επιχειρεί να διαχειρισθεί ορισμένες εγγενείς και μόνιμες αντιθέσεις και αντιφάσεις του **πλασίου της καπιταλιστικής απελευθέρωσης**, απ' τη σκοπιά των συμφερόντων του μονοπωλιακού κεφαλαίου. Συγκεκριμένα, προσπαθεί να διαχειρισθεί:

- 1) Τις αντιθέσεις ανάμεσα στο **κοινοτικό** και στο **εθνικό** επίπεδο, που προκύπτουν και απ' τα ιδιαίτερα συμφέροντα της άρχουσας τάξης κάθε κράτους-μέλους. Ας θυμηθούμε ενδεικτικά τη δρομολόγηση διαδικασιών της Επιτροπής εναντίον του Βελγίου, της Ελλάδας και του Λουξεμβούργου, για τη μη έγκαιρη συμμόρφωση τους με το πλαίσιο των σχετικών Κοινοτικών Οδηγιών.
- 2) Τον ανταγωνισμό ανάμεσα στις **ηγετικές επιχειρήσεις** κάθε εγχώριας αγοράς (με πρωταγωνιστές τις μετοχοποιημένες πρώην κρατικές επιχειρήσεις) και τις **εισερχόμενες ανταγωνίστριες** τους για την κατοχύρωση μεριδίων αγοράς.

Εδώ το κράτος επιχειρεί απ' τη μια να διασφαλίσει τα συμφέροντα των μετόχων (συχνά ισχυρών ξένων θεσμικών) των πρώην κρατικών ηγετικών επιχειρήσεων, αλλά και να τις αξιοποιήσει σε ένα βαθμό σαν μοχλούς κυβερνητικής παρέμβασης.

Απ' την άλλη όμως, ενδιαφέρεται να προσελκύσει ιδιωτικές και ιδιαίτερα ξένες επενδύσεις στο συγκεκριμένο τομέα. Ο ανταγωνισμός οξύνεται στο βαθμό που στην πράξη λειτουργεί μόνο ένα δίκτυο μετάδοσης το οποίο κατέχει η ηγετική δύναμη. Δεν αποτελεί πρωτοτυπία για τη χώρα μας ούτε το υψηλό μερίδιο της ηγετικής επιχείρησης στην εγχώρια αγορά, ούτε το υψηλό ποσοστό κρατικής συμμετοχής σε αυτήν, ούτε η εκμετάλλευση της προνομιακής της θέσης στη χονδρική εγχώρια αγορά υπηρεσιών έναντι των ανταγωνιστών της (π.χ. Γερμανία, Γαλλία, Βέλγιο).

- 3) Την αντίφαση ανάμεσα στην ανάγκη του κεφαλαίου για **γρήγορη διάδοση** της χρήσης και αξιοποίησης της νέας τεχνολογίας απ' την εργατική τάξη και στην επιβράδυνση της διάδοσης εξαιτίας της εμπορευματοποίησης των σχετικών υπηρεσιών, της πολιτικής συμπίεσης της τιμής της εργατικής δύναμης, της αύξησης των ταξικών φραγμών στη μόρφωση, του ρόλου της πατέντας λογισμικού. Οι πατέντες λογισμικού ευνοούν τη συγκέντρωση και συγκεντροποίηση κεφαλαίου, ενώ παράλληλα περιορίζουν τη χρήση της

πληροφορικής αφού υποχρεώνουν το χρήστη να πληρώνει και για τις πιο απλές χρήσεις.

Τα εργαλεία εφαρμογής της συγκεκριμένης κοινοτικής στρατηγικής είναι γνωστά και ορατά ως προς τα συμφέροντα που υπηρετούν:

- ✓ Η επιβολή των λεγόμενων «**Εθνικών Κανονιστικών Αρχών**» που είναι θεσμικά εξαρτημένες απ' την κοινοτική πολιτική και τα κοινοτικά όργανα. Έτσι γνωρίσαμε το βέτο της Ευρ.Επιτροπής για την εθνική πολιτική πρόσβασης στο δημόσιο κινητό και σταθερό τηλεφωνικό δίκτυο της Φινλανδίας και της Αυστρίας. Φτάσαμε μάλιστα στο σημείο να εγκαλείται απ' το ΠΑΣΟΚ η κυβέρνηση γιατί θέλει να αποκτήσει έλεγχο του φάσματος συχνοτήτων έναντι της ΕΕΤΤ. Η Ευρ.Επιτροπή στην πρόσφατη επισκόπησή της εγκαλεί επίσης ανοιχτά τις εθνικές νομοθεσίες που περιορίζουν την ευχέρεια των κανονιστικών αρχών.
- ✓ Οι **νομοθετικές ρυθμίσεις** σε συνδυασμό με τα πακέτα **κρατικής – κοινοτικής χρηματοδότησης** που διασφαλίζουν ουσιαστικά την κερδοφορία της λεγόμενης ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η οποία θέλει να μηδενίσει ακόμα και το στοιχειώδες επιχειρηματικό ρίσκο. Οι κοινοτικές οδηγίες και οι ελληνικές κυβερνήσεις προσπαθούν λοιπόν να διαχειρισθούν τον μονοπωλιακό ανταγωνισμό σχετικά με την αδειοδότηση, τη φορητότητα, τη διασύνδεση, την πρόσβαση και ειδικότερα την αγορά χονδρικών υπηρεσιών ευρυζωνικής πρόσβασης, τα θέματα κοστολόγησης και τιμών, τη διανομή των έργων του προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας», η χρηματοδότηση του οποίου καλύπτεται κατά 80% από δημόσια δαπάνη, κοινοτική και εθνική (2.270 Μ €).

Οι εργοδοτικοί φορείς απ' τη μια προβάλλουν την προωθητική δύναμη του ιδιωτικού ανταγωνισμού και απ' την άλλη **απαιτούν λύση όλων των προβλημάτων** (απ' τη δημιουργία υποδομής μέχρι την τόνωση της προφοράς και της ζήτησης στο συγκεκριμένο τομέα), **με κρατική χρηματοδότηση** (π.χ. 86 εκ. ευρώ διεκδικεί ο ΣΕΠΕ την επόμενη τριετία για ανάπτυξη του Internet στην Ελλάδα).

Το ΠΑΣΟΚ διαγωνίζεται με τη ΝΔ σχετικά με την ταχύτητα υλοποίησης των κοινοτικών κατευθύνσεων. Από κοινού ορκίζονται στη νέα θεότητα της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας συγκαλύπτοντας το ερώτημα «ποιος καρπώνεται τα οφέλη». Ο ΣΥΝ συμφωνεί με το υπάρχον πλαίσιο και εκφράζει την αντιφατική απαίτηση για σταδιακή «απελευθέρωση» της αγοράς αλλά και ταχύτερη εναρμόνιση με τις κοινοτικές οδηγίες. Πολλοί σοσιαλδημοκράτες αναλυτές αναζητούν μάταια μια «οικονομία της αγοράς», όπου με τις κατάλληλες ρυθμίσεις των αντιθέσεων θα συνυπάρξουν η ανταγωνιστικότητα και η κοινωνική δικαιοσύνη.

Ωστόσο, η πραγματικότητα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη αποκαλύπτει πως οι προαναφερόμενες εξελίξεις **οξύνουν την αντίθεση** ανάμεσα στο κεφάλαιο και στις δυνάμεις της εργασίας.

Η αποδοτικότητα κεφαλαίου το 2002 έφτασε στο 22% για τις εγχώριες εταιρείες τηλεπικοινωνιών και το 11,7% για τις εταιρείες πληροφορικής, έναντι 8,1% για το σύνολο της μεταποίησης και 4,2% για το σύνολο των υπηρεσιών.

Έχουμε σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας και του **βαθμού εκμετάλλευσης** του εργατικού δυναμικού μέσα και απ' την επιβολή των ελαστικών εργασιακών σχέσεων. Μόνο στον ΟΤΕ, τα συνολικά έσοδα ανά εργαζόμενο αυξήθηκαν

κατά 125% μεταξύ 1998 και 2003. Ισχυροί διεθνείς όμιλοι όπως η Deutsche Telecom παρουσιάζουν ετήσιο ποσοστό αύξησης κερδών ανά εργαζόμενο που ξεπερνά το 5% την τελευταία τετραετία.

Όμως αυτή η αύξηση δε μεταφράζεται σε όφελος της λαϊκής κατανάλωσης, ούτε φυσικά των εργαζομένων του κλάδου. Όπως στους ευρωπαϊκούς ομίλους, έτσι και στον ΟΤΕ έχουμε σταθερή **μείωση εργαζομένων** ανά συγκεκριμένο τομέα εργασίας (μείωση κατά 6000 την περίοδο '96-'01, σχέδιο Horizon της McKinsey για την επιτάχυνση της «εθελούσιας εξόδου» άλλων 5000 κλπ), ενώ στην Ιντρακόμ είχαμε ήδη τα πρώτα 420 θύματα της δήθεν «εθελούσιας εξόδου» και την προσπάθεια επιβολής της αύξησης του χρόνου εργασίας με το φόβητρο των νέων απολύσεων. Σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ILO), κατά την πρώτη φάση της «απελευθέρωσης» ('90-'96) είχαμε συνολική μείωση προσωπικού κατά μέσο όρο 10% στους μεγάλους κοινοτικούς ομίλους και ιδιαίτερα στην Ισπανία, στην Ιταλία και στη Γερμανία. Μείωση προσωπικού πλήρους απασχόλησης καταγράφεται στους περισσότερους ομίλους και την τελευταία τριετία.

Την ίδια στιγμή η μυθοπλασία περί της δήθεν ευεργετικής επίδρασης του ανταγωνισμού στη σταδιακή **μείωση των τιμών** συγκαλύπτει αφενός την αύξηση των τιμών στην αρχική φάση της απελευθέρωσης (κατά 143% στην αστική κλήση του ΟΤΕ την περίοδο 1999-2001) και αφετέρου την επίδραση της αύξησης της παραγωγικότητας στον κλάδο, η οποία έπρεπε να οδηγεί σε μεγάλη ελάφρυνση της λαϊκής κατανάλωσης. Οι όμιλοι έχουν τη δυνατότητα να σχηματίζουν καρτέλ και να επιβάλλουν μονοπωλιακές τιμές αυξάνοντας την κερδοφορία τους. Κατά μέσο όρο στην ΕΕ 3 όμιλοι νέμονται τη μερίδα του λέοντος ανά εγχώρια αγορά των κρατών-μελών (10^η Έκθεση). Οι όποιες ρυθμιστικές παρεμβάσεις του κράτους (Υπουργείο, ΕΕΤΤ), δεν αφορούν την προστασία του λαϊκού καταναλωτή, αλλά τη ρύθμιση της αναλογίας κερδών και μεριδίων αγοράς μεταξύ του πρώην κρατικού μονοπωλίου και των επίδοξων ιδιωτών ανταγωνιστών του. Για παράδειγμα, πόσο θα κερδίσει ο καταναλωτής εργαζόμενος απ' τη μείωση κατά 20% των τελών διασύνδεσης που απαίτησε η ΕΕΤΤ απ' τον ΟΤΕ το 2004;

Το κοινοτικό πλαίσιο περιορίζει δραματικά το **περιεχόμενο της καθολικής υπηρεσίας** σε προσιτή τιμή μόνο στη σταθερή τηλεφωνία, στην εποχή των απαιτήσεων της ευρυζωνικής πρόσβασης. Υπόσχεται δηλαδή το 2005 την ικανοποίηση των λαϊκών αναγκών του 1960.

Παράλληλα, δε διασφαλίζει καμία ουσιαστική προστασία των **προσωπικών δεδομένων του χρήστη** απ' την αυθαιρέτη συγκέντρωση, επεξεργασία και την ιδιωτική εμπορία τους (απ' την κίνηση της πιστωτικής κάρτας μέχρι τον ηλεκτρονικό φάκελο υγείας). Η συγκατάθεση του χρήστη για οποιαδήποτε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων δε θεωρείται πάντοτε υποχρεωτική. Ήδη το 2004 η Εισαγγελία Αθηνών άσκησε ποινικές διώξεις για εμπόριο ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων κατά 40 εκπροσώπων ιδιωτικών και δημόσιων εταιρειών. Την ίδια χρονιά έρευνα της αμερικανικής εταιρείας Earthlink παρουσίασε 28 προγράμματα λογισμικού που ενεργοποιούνται εν αγνοία των χρηστών και καταγράφουν δραστηριότητες τους (Spy ware).

Η σχεδιαζόμενη απ' την κυβέρνηση νέα ρύθμιση για τα δικαιώματα και τα «τέλη διέλευσης» που διευκολύνει την εγκατάσταση **εναλλακτικών δικτύων των ομίλων μέσα στους δήμους**, πέρα απ' την περιφρόνηση της γνώμης των τοπικών κοινωνιών, αντανακλά και αδιαφορία για την πρόσθετη επικίνδυνη έκθεση των κατοίκων στην ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία.

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, οι βασικές παράμετροι λύσης του προβλήματος είναι ορατές. Απ' τη μια το κράτος καλείται από όλους να **χρηματοδοτήσει τη δημιουργία της αναγκαίας υποδομής**, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και τη **μεγαλύτερη αγορά** σχετικών υπηρεσιών. Απ' την άλλη, η ανάπτυξη της νέας τεχνολογίας εδράζεται και οδηγεί σε ολοένα και μεγαλύτερη **κοινωνικοποίηση της παραγωγής**, που τα αποτελέσματά της καρπώνονται οι μονοπωλιακοί όμιλοι.

Έχουν επομένως ωριμάσει οι αναγκαίες αντικειμενικές προϋποθέσεις πολιτικής διεξόδου με γνώμονα τις λαϊκές ανάγκες και όχι το καπιταλιστικό κέρδος, δηλαδή η κοινωνικοποίηση των βασικών μέσων παραγωγής και ο συνδυασμός του κεντρικού σχεδιασμού της οικονομίας και του εργατικού ελέγχου. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο της λαϊκής οικονομίας, ο **ενιαίος κρατικός φορέας επικοινωνιών** μπορεί να διασφαλίσει τη συνδυασμένη ικανοποίηση του συνόλου των λαϊκών αναγκών.

Συγκεκριμένα, ο ενιαίος κρατικός φορέας μπορεί:

- να κατοχυρώσει την επικοινωνία σαν κοινωνικό αγαθό και να διασφαλίσει τη φθηνότερη, ευκολότερη, ταχύτερη και ασφαλή πρόσβαση όλων των πολιτών σε ένα μεγάλο εύρος μέσων και υπηρεσιών,
- να μειώσει τον εργάσιμο χρόνο και να προστατεύσει τη δημόσια και εργασιακή υγεία και ασφάλεια,
- να προσδιορίσει τις προτεραιότητες ανάπτυξης της τηλεκπαίδευσης, της τηλεϊατρικής, της εξυπηρέτησης του πολίτη απ' το δημόσιο και κάθε άλλης χρήσιμης εφαρμογής και την κατανομή της χρηματοδότησης σε σχέση με τις γενικότερες ανάγκες των αντίστοιχων τομέων,
- να αναπτύξει την αναγκαία έρευνα και να κατοχυρώσει τα πνευματικά δικαιώματα των ερευνητών και τα δημοκρατικά δικαιώματα των εργαζομένων,
- να θωρακίσει ένα τομέα στρατηγικής σημασίας για τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας.

Ο δρόμος που προτείνουμε είναι βέβαια δύσκολος με βάση το σημερινό συσχετισμό δύναμης ανάμεσα στο κεφάλαιο και στην εργασία. Όμως εδράζεται στις λαϊκές ανάγκες και γι' αυτό είναι απόλυτα ρεαλιστικός.